

emcdda.europa.eu

Наркотиците във фокус

ISSN 1830 – 5385

Брифинг на Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите

Ответни мерки срещу шофирането под въздействие на наркотици в Европа

Голяма част от злополуките и смъртните случаи по пътищата в Европа се причиняват от водачи, чиято способност за шофиране е нарушена от психоактивно вещество. Смята се, че само консумацията на алкохол предизвиква до 10 000 смъртни случая в Европейския съюз, или една четвърт от всички жертви по пътищата. Липсват съпоставими данни за пътнотранспортните произшествия, свързани с незаконни наркотици и психоактивни лекарства, въпреки че на тях се обръща все повече внимание през последното десетилетие. Проучванията на въздействието на психоактивните вещества върху способността за шофиране показват, че както незаконните наркотици, така и терапевтичните лекарства могат да повлияят на шофирането, като въздействията и тяхната степен може да се различават съществено в зависимост от веществото. Последните проучвания показват, че канабисът може да намали способността за

шофиране, а бензодиазепините обикновено я влошават; от опиоидите, хероинът може да причини тежки нарушения, метадонът – в по-малка степен, а бупренорфинът – в още по-малка. Данните за стимуланти като кокаин, амфетамини и екстази са по-разнопосочни, но подсказват, че високите дози са свързани с вредно въздействие. Все още липсва обективна мярка за въздействието на всеки наркотик, подобна на концентрацията на алкохол в кръвта.

Сложният проблем на шофирането под въздействието на наркотици понастоящем се изследва чрез DRUID – широкомащабен проект на ЕС, който започна през 2006 г. и ще продължи до 2010 г. DRUID има за цел да предостави солидна база за хармонизирани разпоредби, валидни за целия ЕС, за шофиране под въздействието на алкохол, наркотици и лекарства.

Междувременно, това кратко изложение на политиките обобщава основните въпроси, пред които са изправени политиките, и описва събитията в цяла Европа, които могат да подпомогнат вземането на решение по проблема.

Намаляването на погубването на човешки живот, причинено от шофиране под въздействието на психоактивни вещества, изисква мерки, основащи се на научното разбиране на това сложно явление. Предизвикателството пред законодателите е да бъдат създадени надеждни и ефективни закони, които могат да бъдат приложени, и които изпращат ясно послание до широката общественост.

**Волфганг Гьотц,
директор на ЕЦМНН**

Определение

Шофиране под въздействие: В зависимост от законите на страната това може да се отнася до водач на МПС, който: има измерен спад на познавателните или психомоторните способности, импулсивност; или повече от предписаното съдържание на алкохол в кръвта, за което се очаква, че ще причини такива последици при това ниво; или следи от наркотици в кръвта.

Ключовите проблеми накратко

1. Докладите за пътнотранспортни произшествия при шофиране под въздействието на наркотици често са обект на голямо внимание от медиите. Малко страни имат обаче надеждни статистически данни доколко е разпространено шофирането под въздействието на наркотици.
2. Набавянето на надеждни научни доказателства за въздействието върху поведението, разпространението и риска от злополуки е трудно въз основа на наличните данни. Много от проучванията се основават на малки извадки и често пъти е трудно да се направят заключения от техните резултати.
3. Като отражение на научната дискусия относно точните въздействия на веществата, правната дефиниция на нарушението шофиране под въздействието на наркотици е различна в отделните държави-членки.
4. Различни психоактивни лекарства, които може или не може да бъдат законно предписвани и употребявани, могат да влошат уменията за шофиране.
5. Понастоящем полицията изпитва сериозни трудности с точното и бързо идентифициране на шофирането под въздействие на наркотици по пътищата.
6. Ефективността на информационните кампании за предотвратяване на шофирането под въздействие на наркотици е под въпрос. Възможно е посланието да не достига до основни аудитории или те да го пренебрегват.

1. Разпространението на шофирането по въздействие на наркотици не е проучено в редица европейски държави

Проучванията на употребата на наркотици сред водачите на МПС, публикувани между 1999 и 2007 година, предоставят данни само за 13 от 27-те държави-членки на ЕС и Норвегия.

Проучвания от случайни проверки на водачите, които могат да дадат представителна картина за всички водачи, са налични само за три държави-членки на ЕС и Норвегия. Други проучвания предоставят данни за употребата на наркотици от специални подгрупи от водачи. Докато някои проучвания разглеждат само водачите, участвали в пътнотранспортни произшествия със смъртен изход, други разглеждат групови извадки от ранени водачи, убити водачи, водачи, участвали в злополуки, и водачи, заподозрени, че са шофирали под въздействието на алкохол или наркотици. Резултатите от тези разнородни проучвания обаче не са научно съпоставими.

По-принцип канабисът е най-често откриваното незаконно вещество, а бензодиазепините – най-често съобщаваните психоактивни лекарства. Като цяло фактите сочат много по-широка употреба както на незаконните наркотици, така и на лекарства с рецепта, често в комбинация с алкохол, сред водачите, участвали в пътнотранспортни произшествия (ППП) или заподозрени, че са шофирали под въздействието на наркотици или алкохол.

Като цяло информацията все още е недостатъчна въпреки препоръката, направена през 2002 г. от експертната група на Европейската комисия по наркотици, лекарства и шофиране, според която всички водачи, участвали в ППП със смъртен изход, трябва да бъдат изследвани за употреба на алкохол и наркотици.

2. Пречки за събирането на научни доказателства

От 1999 г. досега са проведени повече от 30 проучвания за разпространението на употребата на наркотици сред водачите в цяла Европа. В тези проучвания обаче са използвани различни методи и са вземани проби от различни групи водачи, което затруднява извеждането на общи заключения.

Броят на подложените на тест лица варира от 50 до над 10 000, като повече от една трета от проучванията обхващат по-малко от 500 лица.

Националното законодателство или националните политики също могат да ограничат обхвата и сравнимостта на проучванията за разпространението. Така например случайните тестове по пътищата не са разрешени в повечето страни. В някои страни се правят тестове само за незаконни наркотици, така че разпространението на психоактивни лекарства не може да бъде установено.

Положителният тест за алкохол може да обезсили всяко изискване за тестване за наркотици, като ограничените ресурси и изискванията за преследване на нарушението имат приоритет пред необходимостта от изчерпателно събиране на данни. Такъв е случаят в Дания, Естония, Ирландия и Португалия. Френското проучване SAM, едно от най-големите проучвания през последните години по този въпрос, бе осъществено благодарение на изменение в правилника за движение, задължаващо полицията при определени обстоятелства да проверява всички водачи за наркотици.

Съставено бе ново международно ръководство за стандартизация на проучванията с помощта на ЕЦМНН и ГД „Енергетика и транспорт“ към Европейската комисия. В него са отчетени разликите между законодателството и политиките относно проверките на отделните държави, като са представени над сто препоръки, разделени в областите поведение, епидемиология и токсикология.

3. Къде да минава границата – или границите?

Повечето европейски страни избират единия от двата подхода за определяне на нарушението шофиране под въздействие на наркотици. Единадесет страни санкционират само влошеното шофиране, причинено както от незаконни наркотици, така и от лекарства. Единадесет други страни са възприели политика на „нулева търпимост“ и санкционират всяко шофиране след употреба на наркотици. В седем страни тези два подхода са съчетани в степенувани мерки срещу нарушители, шофиращи под въздействие на наркотици.

Някои страни, възприели „нулева търпимост“, не правят разлика между психоактивни

лекарства и незаконни наркотици, а други правят. Във Финландия и Швеция бяха приети нови закони за „нулева търпимост“ към незаконни наркотици, след като опитът е показал, че е много трудно да бъде доказано нарушението шофиране с намалена способност. В Кипър този проблем се решава чрез преследване на такива водачи за незаконна употреба на наркотици. Белгия и Обединеното кралство обаче изрично забраняват използването на резултатите от тестовете за шофиране под въздействие на алкохола като доказателство за каквото и да е друго престъпление.

Доказателство за употреба на наркотици може да се открие в различни биологични проби, в това число кръв, урина, слюнка, пот и дори косми. Кръвта е идеалната матрица за законно доказване на въздействието върху шофирането, но на пътя изследването на орална течност (слюнка) се предпочита поради неговото удобство. Граничните стойности за наркотици може да бъдат определени на долната граница на откриване или на нива, при които може да се очаква повлияване. При някои наркотици обаче, включително канабисът и опиоидите, въздействието явно зависи от дозата, докато при други, като амфетамините, това не е така. Поносимостта и взаимодействията с алкохол или други наркотици усложняват допълнително изчисленията. Във Франция водачите, за които е установено, че съчетават употребата на наркотици с алкохол, биват подложени на по-големи санкции.

4. Санкции при употреба на психоактивни лекарства

Психоактивните лекарства, като обезболяващи (опиоиди), успокоителни (бензодиазепини), антидепресанти и антихистамини понякога могат да окажат значително въздействие върху способността на водачите да шофират. Резултатите от проучванията показват, че водачите може да използват тези лекарства или по медицински причини с рецепта, или като злоупотребяват с тях, понякога в съчетание с незаконни вещества. Нараства безпокойството и във връзка с евентуалните последици от все по-големия брой потребители на наркотици, които получават заместващо лечение с опиоиди.

Законодателството в повечето страни санкционира вредното въздействие от всеки наркотик, независимо дали е незаконен или се приема по медицинско предписание. Във Франция, Австрия и Португалия някои

Ответни мерки срещу шофирането под въздействие на наркотици в Европа: Заклучения и политически съображения

1. Проучвания за разпространение на употребата на наркотици сред водачите на МПС трябва да се извършват във всички държави-членки на ЕС. Тестването на всички водачи, участвали в ПТП със смъртен изход, за употреба на наркотици и алкохол ще предостави важен източник на информация за проследяване на проблема.
2. Подготвено е ново ръководство за модел на проучванията, което е съобразено с различните законови и практически ограничения в отделните страни. То има за цел да подобри сравнимостта между проучванията и да улесни обмена на най-добри практики.
3. Политиките трябва да имат предвид последните научни данни при разработването на законови мерки. Нивото, при което определен водач се счита за извършител на нарушение, трябва да бъде ясно за всички заинтересовани страни и за широката общественост.
4. Националните закони и тяхното прилагане трябва да намерят подходящото съотношение между загрижеността за гарантиране на пътната безопасност и терапевтичните потребности на гражданите.
5. Правните рамки изискват преразглеждане, тъй като дори при ограниченията на съществуващите методи за проверка са възможни по-ефикасни процедури. Най-вероятно на разположение ще бъдат предоставени нови варианти.
6. Кампаниите за превенция трябва да бъдат насочени към определени рискови групи и вещества, да се основават на научно доказани факти и да бъдат стриктно оценени за въздействието си върху поведението и нагласите.

Основни източници

ЕЦМНН (2007), *Drugs and driving, Selected issue*, Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите, Лисабон.

ЕЦМНН (2008), *Drug use, impaired driving and traffic accidents, Insights No 8*, Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите, Лисабон.

Laumon, B., Gadegbeku, B., Martin, J., Biecheler, M. (2005), „Cannabis intoxication and fatal road crashes in France: population based case-control study“, *BMJ* 331, стр. 1371.

Група Помпиду (2000), *Road traffic and drugs*, Council of Europe Publishing, Страсбург.

Група Помпиду (2004), *Road traffic and psychoactive substances*, Council of Europe Publishing, Страсбург.

Walsh, J.M., Verstraete, A.G., Huestis, M.A., Mørland, J. (2008), „Guidelines for research on drugged driving“, *Addiction* 103, стр. 1258–68.

Източници в интернет

Международен съвет за алкохол, наркотици и пътна безопасност (ICADTS):

<http://www.icadts.org/>

Парламент на Виктория, Австралия — описание на програмата за тестване за наркотици:

<http://www.parliament.vic.gov.au/research/2006DBroadsafety.pdf>

Правни подходи към наркотици и шофиране, Обзор на темите:

<http://eldd.emcdda.europa.eu/html.cfm/index19034EN.html>

Проект DRUID:

<http://www.druid-project.eu/>

Rosita — Оценка на тестването на пътя:

<http://www.Rosita.org>

